

Д.Ю. Романюк
студ. I курсу
спеціальність «Право»
Науковий керівник: к. ю. н., доц. В.В. Валах

ДІЄЗДАТНІСТЬ ФІЗИЧНИХ ОСІБ У СТАРОДАВНЬОМУ РИМІ

Обрана тема є актуальною, оскільки право Стародавнього Риму має багато віддзеркалень у сучасному українському законодавстві.

Фізичні особи Риму окрім правоздатності, також з досягненням певного віку набували дієздатність – це здатність проявляти свою волю, яка має юридичні наслідки, тобто здійснювати юридичні дії і відповідати за власні протиправні дії [1, с. 55]. Вже у ті часи люди розуміли, що тільки однієї правоздатності замало, для користування усіма благами права у повному обсягу. Саме поняття правоздатності і викликало потребу для створення механізм для реалізації наявних прав людини. І хоч римляни не розрізняли ці визначення, все ж таки, навіть не кожен громадян мав можливість вчиняти дії з юридичними наслідками.

Як і у сучасному українському законодавстві, а саме у Цивільному Кодексі України, дієздатність має класифікацію за віковою ознакою. У стародавньому Римі виділяли два вікових критерії[2, с. 24–26]:

1. Неповнолітні:

- а) повністю недієздатні (до 7 років);
- б) частково недієздатні (хлопці від 7 до 14 років, дівчата від 7 до 12 років).

2. Повнолітні:

- а) частково дієздатні (чоловіки з 14 до 25 років, жінки з 12 до 25 років);
- б) повністю дієздатні (особи, які досягли 25-го віку).

Частково недієздатні фізичні особи могли набувати майно та здійснювати певний перелік угод, спрямованих на придбання майна, також такі особи могли складати заповіт і вступати в шлюб.

У римському приватному праві мав місце існування інститут обмеженої дієздатності. До цього підрозділу відносили марнотратів – їх дієздатність обмежувалася саме тому, що римське суспільство мало негативне ставлення до аморальної поведінки; душевнохворих осіб – в період погіршення стану їхнього психічного здоров'я, такі особи визнавалися повністю недієздатними, але дієздатність мала змогу відновлюватися в моменти покращення морального самопочуття, саме тому душевнохворих відносили до обмеженої дієздатності; а також заміжніх жінок – у таких випадках жінка була обмежена у зв'язку з тим, що після заміжжя вона фактично потрапляла під владу чоловіка. Дієздатність жінки залежала від її сімейного стану та виду шлюбу. Якщо вона перебувала в шлюбі без влади чоловіка, то вона могла самостійно розпоряджатися своїм майном і реалізовувати свої права. Якщо ж жінка перебувала під владою чоловіка або батька, то вона вважалася особою так званого чужого права та була безправною. Також у римському приватному праві не мали дієздатність від природи діти до 7 років, над ними встановлювалася опіка, тобто усі дії за них виконували батьки, і юридичні наслідки були прив'язані до них. Діти визначалися як ті хто можуть бути дієздатними, але не володіють цією властивістю через свої особисті перешкоди, пов'язанні з віком та розвитком.

На дієздатність особи в Стародавньому Римі впливали також її фізичні вади. Зокрема, наприклад, глухонімі не могли укладати такі угоди, як стимуляція (усний контракт), виступати в суді під час дії легісакційного процесу, в якому необхідно було проголошувати формули, тощо [3, с. 26].

Таким чином, наведена характеристика дієздатності фізичних осіб у Стародавньому Римі визначає чітке розмежування понять правоздатності та виконання цих прав, класифікацію можливості вікового набуття дієздатності та всі її обмеження за тодішніми законами. Також згадана паралель римського права із сучасним українським законодавством.

Список використаної літератури

1. Калюжний Р.А., Ящурицький Ю.В. Основи римського приватного права : курс лекцій. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. 184 с.
2. Мирза С.С. Основи римського права. Альбом схем : Наочний посібник. Одеса : ОДУВС, 2014. 167 с.
3. Форманюк В.І. Витоки категорії «правосуб'єктність» Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць. зб. наук. пр. / гол. ред. С.В. Ківалов ; відп. за вип. Л.І. Кормич. Одеса : Національний університет Одеська юридична академія»: Південноукраїнський центр гендерних проблем, 2012. Вип. 46. С. 25–31.